

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ

Барановська А.М.

студентка,

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького*

ОСНОВНІ СПОСОБИ АДЕКВАТНОГО ТА ЕКВІВАЛЕНТНОГО ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ЛЕКСИКИ

Будь-яка мова, якою активно спілкуються в суспільстві, постійно розвивається та вдосконалюється. Останнім часом в суспільстві все більше виникають нові назви певних предметів чи явищ, що стають загальновідомими у всьому світі. Таку величезну появу різноманітних новоутворень можна пов'язати з впливом таких екстралінгвальних факторів як бурхливий розвиток науки, техніки та засобів масової інформації. Адже, як зазначив видатний український вчений та філософ К.К. Жоль, «кожний новий етап розвитку суспільного буття супроводжується виробленням нових поглядів на дійсність, вдосконаленням методів її пізнання, а новий тип світорозуміння потребує нових понять і, відповідно, нових номінаційних засобів» [3, с. 107]. Тож, створення лексичних інновацій – свідчення життя мови, його прагнення висловити все багатство людських знань та прогрес цивілізації.

Перетворення англійської мови в мову міжнародного спілкування у сфері інформаційних технологій, бізнесу та політики зумовлює потребу в дослідженні способів перекладу неологізмів різних сфер життя суспільства. Вивченням неологізмів займались чимало вчених, таких як Андрусак І.В., Гармаш О.Л., Єнікеєва С.М., Жлуктенко Ю.О., Заботкіна В.І., Зацний Ю.А., Зорівчак Р.П., Комісаров Н.В., Кубрякова О.С., Селіванова О.О., Сенько О.В. та багато інших. Проте увага лінгвістів до розгляду особливостей перекладу термінів-неологізмів, неологізмів соціально-побутової сфери та неологізмів сфери бізнесу та економіки залишається недостатньо вивченою.

Значення неологізмів неможливо знайти в звичайних двомовних словниках і далеко не завжди можна знайти навіть в новітніх одномовних тлумачних словниках. Чинником, що гальмує реєстрацію

неологізмів, як у двомовних, так і в одномовних тлумачних словниках, є їх тимчасове, швидкоплинне існування в мові. Неологізми народжуються так стрімко, особливо в мові публіцистики, науки і техніки, що, на думку І.Р. Гальперіна, «ніякий словник не може, та і не повинен відразу фіксувати їх появу» [1, с. 114].

Тож, перекладач, вперше зустрічаючи власне неологізм, природно не має й гадки про поняття, яке воно позначає. При перекладі іноді буває важко знайти відповідні слова в іншій мові через те, що соціокультурні та історичні умови життя народу, мовою якого здійснюється переклад, не потребували певного слова. Проте головною метою будь-якого перекладу залишається досягнення його адекватності. На думку Осокіна Б.А., адекватний переклад – це переклад, який забезпечує прагматичні задачі перекладацького акту на максимально можливному для досягнення цієї мети рівні еквівалентності, не дозволяючи порушення норм та узусу мови перекладу, дотримуючись жанрово-стилістичних вимог до текстів даного типу та конвенційній нормі перекладу [6, с. 36].

Однак еквівалентність чи адекватність перекладу неологізмів – це поняття відносні та теоретичні, а, насправді, все залежить від перекладача, його майстерності, обізнаності у сфері, в якій він працює, його сумління. Науковець Т. Данкевич виокремлює два етапи перекладу неологізмів англійської мови на українську:

1. З'ясування значення неологізму (коли перекладач або звертається до останніх видань англійських тлумачних чи енциклопедичних словників, або з'ясовує значення нового слова, зважаючи на його структуру і контекст).

2. Власне переклад (передача) засобами української мови [2, с. 342]. При перекладі неологізмів перший етап має вирішальну роль і є найскладнішим.

Значну проблему при перекладі неологізмів створюють так звані безеквівалентні терміни. Хоча це не означає, що вони зовсім не піддаються перекладу. Вони передаються за допомогою використання інших мовних засобів. В сучасній науковій літературі чимало дослідників таких як Арнольд І.В., Бархударов Л.С., Гак В.Г., Комісаров В.Н., Латишев Л.К., Максимов С.Є., Мин'яр-Белоручев Р.К., Рецкер Я.І., Семенов О.Л., Тер-Мінасова С.Г., Томахін Г.Д., Федоров А.В., Швейцер О.Д. та інші виокремлюють такі способи перекладу безеквівалентної лексики як транскрипція і транслітерація, калькування, описовий спосіб, пряме включення.

Транскрипція і транслітерація – способи перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом відтворення її форми за допомогою букв мови перекладу [4, с. 210]. Проте подібні новоутворення часто бувають незрозумілі читачеві і вимагають додаткових пояснень чи приміток, що можна віднести до недоліків цього прийому. Втім неперекладність цього прийому, насправді, тільки удавана: фактично тут запозичення здійснюється саме заради перекладу, як необхідна передумова для його здійснення. Запозичене слово стає фактом мови перекладу та вже в цій якості виступає як еквівалент зовні ідентичний з ним іншомовного слова. Так, поняття Brexit (вихід Великобританії з Європейського союзу) ввійшло в мову перекладу й закріпилось в ній як еквівалент, ідентичний до іншомовного слова.

Слід зазначити, що оскільки фонетичні і графічні системи мов значно відрізняються одне від одного, передача форми слова вихідної мови мовою перекладу завжди трохи умовна і приблизна, наприклад: *narcissistocracy* – нарцисистократія (егоцентричний уряд), *apitourism* – апітуризм (туризм, зосереджений на діяльності, пов'язаній з бджолами), *climatarians* – кліматаріанці (люди, чия дієта складається в основному з їжі, яка не впливає на зміни в кліматі).

Якщо транслітерація чи транскрипція використовується в основному при перекладі окремих слів-термінів, то переклад термінологічних словосполучень здійснюється більше засобами калькування та описового перекладу. Калькування – це спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом заміни її складових частин – морфем чи слів (у випадку стійких словосполучень) лексичними відповідниками мови перекладу [5, с. 138].

Калькування як прийом створення еквівалента схожий на буквальний переклад – еквівалент цілого створюється за допомогою простого складання еквівалентів його складових. Отже калькуванню піддаються тільки неологізми складного слова. Наприклад, вираз *witness tree* складається зі слів *witness* та *tree*, які можна перекласти окремо як «свідок» та «дерево». Тож, при складанні двох слів отримуємо «дерево-свідок», тобто дуже старе дерево, яке пережило декілька важливих історичних подій. Інші приклади калькування неологізмів: *iceberg homes* – домівки-айсберги, *failson* – син-невдаха, *ghost hotel* – готель-привид, *personal protection drone* – дрон особистого захисту.

Перевагою прийому калькування є стислість та простота отриманого за допомогою еквівалента та його однозначна співвіднесеність з вихідним словом, яка доходить до повної оборотності відповідності. Хоча еквіваленти-кальки «страждають» буквалізмом, стислість та

потенційна термінологічність робить їх досить привабливими для використання у газетно-публіцистичних та суспільно-наукових працях.

Іноді в процесі перекладу в певних випадках необхідно використовувати опис. В. Комісаров подає таке визначення описового перекладу: «Це лексико-граматична трансформація, за якої лексична одиниця мови оригіналу замінюється словосполученням, що дає більш чи менш повне пояснення її значення мовою перекладу» [4, с. 253]. Наприклад: cord nevers – ті, хто ніколи не були підключені до кабельного телебачення, rug-rat race – тиск на дітей стосовно їхніх успіхів в навчанні, situationship – відносини, які є більше ніж дружба, проте не є романом, cry-it-outers – ті, хто дозволяють дитині плакати поки вона не засне. Такий спосіб перекладу можна використовувати тоді, коли неможливо передати неологізм із використанням транслітерації, транскрипції та калькування, тобто коли саме поняття відсутнє в мові перекладу.

Останнім часом при передачі неологізмів застосовується також прийом прямого включення, тобто використання оригінального написання англійського слова у тексті, наприклад «White-Fi», утворений словоскладанням від white та WiFi. Використання способу прямого включення може бути виправдано в тих випадках, коли неологізм неможливо передати ні одним з розглянутих способів перекладу у зв'язку зі специфічністю його звучання або написання.

У сучасній англійській мові нерідко доводиться поєднувати описовий переклад з іншими способами передачі неолексики. Наприклад: «хетфішинг» – приховування лисини або «трекехолізм» – моніторинг власного здоров'я за допомогою електронних приладів. Це дає можливість поєднувати стислість та економність засобів вираження, притаманних транскрипції чи транслітерації, або ж калькуванню, з розкриттям семантики даної одиниці, яке досягається шляхом описового перекладу.

Отже, при перекладі неологізмів виникають труднощі при пошуку відповідника для досягнення адекватності висловлювання, оскільки в мові перекладу відсутні певні поняття. І перекладачу необхідно проявити певну майстерність при виборі того чи іншого способу перекладу, який би задовольнив потреби суспільства.

Список використаних джерел:

1. Гальперин И.Р. Очерки по стилистике / И.Р. Гальперин. – М. : ВШ, 1981. – 140 с.
2. Данкевич Т. Переклад авторських неологізмів в англійській мові / Т. Данкевич // Мова і культура. – 2014. – Вип. 17, т. 3. – С. 341-346.

3. Жоль К.К. Язык как практическое сознание (философский анализ) / К.К. Жоль. – К. : Вища школа, 1990. – 238 с.

4. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) : Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. / В.Н. Комиссаров. – М.: Высш. шк., 1990. – 253 с.

5. Крупнов В.Н. В творческой лаборатории переводчика / В.Н. Крупнов // Неологизмы, их семантические особенности и перевод. – М.: «Междунар. отношения», 1976. – С. 136-146.

6. Осокин Б.А. Введение в теорию и практику перевода. Перевод политологического текста: Теоретические и практические основы перевода с английского языка на русский и с русского на английский / Борис Алексеевич Осокин. – М. : Московский государственный институт международных отношений (Университет) МИД России; российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2008. – 152 с.

Мартиняк О.Р.

студентка,

Національний університет «Львівська політехніка»

**СПЕЦИФІКА УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ ТВОРУ
«ХРОНІКИ НАРНІЇ: ПРИНЦ КАСПАН»
КЛАЙВА СТЕЙПЛЗА ЛЬЮЇСА (ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ)**

Сучасна наука визначає гендер як конвенційний ідеологічний конструкт, який акумулює в собі уявлення про те, що означає бути чоловіком та жінкою у певній культурі.

Визнання соціальної та культурної зумовленості статі постає основним методологічним принципом гендерних досліджень, що дає змогу звернутися до аналізу мови та мовлення з метою виявити в ній способи маніфестації гендеру, його динаміки та культурної специфіки.

Сьогодні вивчаючи проблему взаємозв'язку мови і гендера у перекладах, можна виділити наступні напрями досліджень:

1. Виявлення певних розбіжностей на мовних рівнях: фонетичному, морфологічному, семантичному і синтаксичному.

2. Виявлення розбіжностей у сприйнятті вербальних стереотипів жінками і чоловіками.

3. Виявлення семантичних розбіжностей.

4. Побудова психолінгвістичних теорій, в яких «жіноча» і «чоловіча» мови зводяться до особливостей мовної поведінки жінок і чоловіків.